

PONOVI IZBRUHI GLASILA ITAL. KAT. AKCIJE**Londonški pogodbi ne moremo „priznati veljave“****Napad na vse slovenske politične skupine - Nemoralno odklanjanje podpisanih mednarodnih obveznosti - Potrebni so strogi ukrepi**

Tudi v tej številki smo na žalost primorani se pečati z italijanskimi katoliškimi sobraty in duhovniki iz naših krajev. Zadnjič nam je papeževa okrožnica Princeps pastorum o prekomorskih misijonskih deželah vsilila primerjavo z razmerami v Beneški Sloveniji, danes nam poriva v roko pero Vita Nuova, ker je v predzadnji številki krivično napadla spomenico vseh naših županov, občinskih in pokrajinskih svetovalcev na Tržaškem, naslovljeno predsedniku Segniju.

Viti Nuovi smo prisiljeni odgovoriti iz več razlogov. Najprej, ker je glasilo tukajšnje Ital. Kat. Akcije, se pravi najmočnejše od škofa odvisne cerkvene organizacije, katera ima velikanski vpliv na miselnost vernih italijanskih množic. Silen vpliv tako v dušnopastirskem kot v političnem pogledu. Od tega, kaj in kako Vita Nuova piše, je odvisno zadržanje italijanskih katoličanov do našega naroda.

»KDO SEJE PREPIRE?«

Pod takim naslovom je list objavil članek zoper vse slovenske politične stranke in struje v naši pokrajini, dolžeč jih, da z »nesramnim pogumom« sejejo razdor med sosednima narodoma in državama. Kaj so tukajšnji Slovenci zakrivali, da jih glasilo Kat. Akcije obdoljuje tako hude pregrehe?

Njih krivda je v tem, da so ob petletnici londonske pogodbe sestavili skupno spomenico na Segnija, v kateri se pritožujejo, češ da mednarodni dogovor do danes ni še bil uresničen in Slovencem niso še zamčene vse človečanske in prirodne pravice.

Kakšne človečanske pravice, vprašuje list, so pa zamčene narodnim manjšinam v Jugoslaviji? In tu nam gospodje podajo sliko, ki vsakega Slovenca presenetljivo spominja na razmere, v katerih je naš narod desetletja živel pod Italijo: v državi je priznana ena sama stranka, k volitvam je pripuščena ena edina lista, časopisje je dovoljeno, le v kolikor podpira vladno, uvoz tiska iz inozemstva se na meji strogo nadzira, policija je vsemogočna, vera se preganja ali izkorišča v politične namene in tako dalje.

PROTI SVOBODI NASEGA TISKA

Da bi nas kdo napačno ne razumel, moramo predvsem izjaviti, da se kot demokratično misleči ljudje s takim političnim redom ne moremo strinjati, pa naj vlada v Italiji ali Jugoslaviji. Zlasti ne moremo soglašati z versko in cerkveno politiko, prevladujočo danes onkraj meje. Enakih na-

čel smo se držali pod Italijo in bili pripravljene vzeti zanje nase vsako žrtev, češar pa o gospodih okoli Vite Nuove ne moremo trditi.

Ko je tu vladal Benito Mussolini, niso gospodje nikdar s prstom mignili v zaščito tukajšnjih Slovencev in Hrvatov. Naj nam povedo, kdaj so besedico spregovorili v obrambo svobode našega tiska, kdaj zagovarjali našo pravico do lastnih političnih in prosvetnih organizacij, do svojega šolstva in drugih svoboščin. In vendar je šlo tedaj naravnost za naš goli obstoj, zakaj fašizem si je bil postavil za cilj, da tukajšnji Slovenci in Hrvati kot posebna naroda zgineta z obličja zemlje.

Italijanom v Jugoslaviji danes ne grozi ta nevarnost, zakaj komunisti zasledujejo druge cilje in ne, da uničijo jezike drugorodcev. Raznarodovanje je bil cilj fašizma in s temi njegovimi težnjami so se tudi gospodje okoli Vite Nuove več ali manj strinjali. Saj so nekateri cerkveni dostojanstveniki zlorabljali celo dušno pastirstvo v naše raznarodovanje, kar je bilo ne le narodno, ampak tudi versko zatiranje.

Kako so gospodje še danes okuženi s fašistično miselnostjo, so dokazali ravno v članku »Kdo seje prepire?«, kjer se odkrito izjavljajo zoper svobodo našega tiska. Imenujejo »neupravičeno prostost«, katero bi bilo zaradi »strupa« v našem času pisju potrebno omejiti. Zares vzorni demokrati in prijatelji manjšin!

Zaradi složnega nastopa Slovencev

Po mnenju teh obrekovalcev bi slovenski katoličani ne smeli v nobeni stvari, niti ne v obrambi najosnovnejših življenjskih pravic svojega naroda, nastopiti edinstveno s slovenskimi skupinami nasprotnih svetovnih nazorov. Ta pravica pritiče samo Italijanom, ki sodelujejo, kot vsi vidimo, na primer v občinskih svetih in raznih organizacijah z marksisti, prostozidarji in drugimi protikatoliškimi strujami; za časa De Gasperija je Kršč. demokracija sedela s komunističnim voditeljem Togliattijem celo v isti vladi.

Slovenski katoličani pač pozabljajo, da kar velja za Italijane, ne velja zanje: mi bi bili pravi kristjani le, če bi se neprestano z našimi ideološkimi slovenskimi nasprotniki le kregali, se cepili na sovražne struje tudi v samih katoliških vrstah. Naša šibka in ogrožena manjšina bi morala sploh biti tako razklana, da bi postala

VSI KOMUNISTI IN TITOVCI

Do tolikega srda je gospode pri Kat. Akciji prignalo predvsem to, da so se Slovenci drznili sestaviti in odposlati v Rim skupno spomenico, podpisano od vseh naših ljudskih zastopnikov brez ozira na njihova ideološka nasprotja. Ker so se enotni obrambi zakonitih in prirodnih pravic svojega naroda priključili tudi slovenski katoličani, jih Vita Nuova kratkomalo označuje za »podpornike« jugoslovenskega komunizma in jih dela moralno soodgovorne celo za proticerkveno in protiversko politiko Titove vladavine.

Pomagači komunizma po njihovem niso zatorej samo komunisti in Neodvisna socialistična zveza, ampak tudi Agnelettova Slov. dem. zveza, Slov. kat. skupnost, Slov. kršč. soc. zveza in Tončičeva Skupina neodvisnih Slovencev. Da bo uradno glasilo Kat. Akcije ožigosalo naše slovenske duhovnike in katoliške laike za podpornike protiverskega komunizma, ni mogel pričakovati niti človek blazne domišljije. Pristni Titovci so postali celo gospodje okoli Kat. glasa!

Zares v krasni luči prikazuje Vita Nuova množicam tržaških italijanskih vernikov naše duhovnike in slovenske katoličane. Tako pisanje šele zares »seje prepire« med sosednima narodoma in nezaupanje ter sovraštvo med člani iste Cerkve. In zakaj toliko krivičen in strasten napad?

za skupno obrambo nesposobna ter s čašom narodno propadla. Zdi se, da je to ideal, za katerim težijo vodilne osebnosti, ki stoje izza Vite Nuove.

»ENAKOPRAVNOST JE URESNIČENA«

Kako naj si drugače tolmačimo splošno protislovenskega stališča, ki ga ta list dosledno zagovarja? V najnovejšem članku piše na priliko, kako se Slovenci potegujejo za enakopravnost pri dodeljevanju javnih služb, češ da to izrecno določa londonska pogodba. Ta enakopravnost, odgovarja Vita Nuova, »že obstaja«. »V tem pogledu Italija ne »dela razlik« med obema narodoma.

Razlike se delajo, razume se, da v škodo Italijanov, »kvečjemu«, ko gre za denarne podpore različnim prosvetnim slovenskim ustanovam: tako »osupnjeni gle-

RADIO TRST A

Nedelja, 13. decembra, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... kronika 7 dni v Trstu; 15.20 Slovenska zborovska glasba; 17.00 »Ne poznam te več«, komedija v treh dejanjih. (Aldo De Benedetti - Mirko Javornik). Igrajo člani RO; 18.45 Koncert slovenskih soljstov; 19.00 Nedeljski vestnik; 21.00 Pesniki in njih stvaritve — »Samuel Taylor Coleridge« (Josip Tavčar); 22.00 Nedelja v športu.

Ponedeljek, 14. decembra, ob: 18.00 Oddaja za najmlajše — »Pogumni Tonček«, mladinska igra. (Jaka Spicar). Igrajo člani RO; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Pietro Mascagni: »Cavalleria Rusticana«, opera v enem dejanju, orkester new-yorškega gledališča Metropolitan; nato Mala literarna oddaja; 22.00 Slovenski oktet poje jugoslovanske narodne pesmi.

Torek, 15. decembra, ob: 18.00 Radijska univerza — Tone Penko: Zanimivi plazilci in dvoživke tujih dežel — »Veliki japonski močerad«; 18.10 Simfonični koncert, ki ga vodi Bogoslav Leskovic in Zivonjun Zdravković — Marko Tajčević: 7 balkanskih plesov igra ork. slovenske filharmonije; Milan Ristić: 2. simfonija igra ork. beogradske filharmonije; 19.00 Sola in vzgoja — Rado Ravbar: »Vzgojitelj in učitelj Stefan Ferluga, ob stoletnici rojstva«; 21.00 Ilustrirano predavanje — Franc Jeza: Mojstri groze — »James Francis Dwyer: Vzgojena opica«; 22.00 Umetnost in življenje — Ruda Jurčec: »Kulturno pismo iz Buenos Airesa«; 22.15 Jugoslovanski skladatelji: »Primož Ramovž« (Pavle Merku).

Sreda, 16. decembra, ob: 18.00 Z začarane police — Edvard Martinuzzi: »Srnjak z zvončkom«; 18.40 Slovenske folklorne zasedbe; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. Milan Starc); 21.00 »Materina krivda«, drama v petih dejanjih. (P. A. C. de Beaumarchais - Lelja Reharjeva). Igrajo člani RO.

Četrtek, 17. decembra, ob: 18.00 Radijska univerza — Oskar Reya: Pomenki o meteorologiji — »Klima v Primorju«; 18.10 Koncert sopranistke Ondine Otte, pri klavirju Livia d'Andrea Romanelli — na sporedu so samospevi Milana Prebande; 19.00 Širimo obzorja — Saša Martelanc: Vzori mladini — »Nell Rankin«; 21.00 Obletnica tedna — Boris Mihalič: »Posledice bitke pri Ayacucho leta 1824«. Približno ob 21.10: Iz sodobne književnosti — Martijn Jevnikar: »Metod Turnšek in njegova drama kralj Samon«.

Petek, 18. decembra, ob: 18.00 Lovski spomini Ivana Rudolfa: »Poplah pod Dobcem«; 19.15 Sestanek s poslušalkami; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika — Miran Pavlin: »Nafta, idealna kemijska surovina«; 22.15 Koncert tenorista Mira Brajnika, pri klavirju Claudio Gherbitz — na sporedu so Vodopivčevi samospevi.

Sobota, 19. decembra, ob: 16.00 Dante Alighieri: Božanska komedija — »Vice«, 6. spev — pripravil Boris Tomazič, prevedel Alojz Gradnik; 17.00 Bela Bartok: 2. sonata za violino in klavir; 18.00 Radijska univerza — Mario Labroca: Kako poslušamo glasbo; 18.25 Orkester Bojan Adamič; 18.40 Korške narodne pesmi; 19.00 Pjani batončki, radijski tednik za najmlajše; 20.40 Zbor Korotan; 21.00 »Nekdo je ob ograji«, radijska igra. (Nicola Manzari - Saša Martelanc). Igrajo člani RO.

TEDENSKI KOLEDARČEK

13. decembra, **nedelja**: 3. adventna, Lucija
14. decembra, **ponedeljek**: Spiridion, Just
15. decembra, **torek**: Anton, Kristjina
16. decembra, **sreda**: Kvatre; Evzebij
17. decembra, **četrtek**: Lazar, Vivina
18. decembra, **petek**: Kvatre; Teofil in Bazilija
19. decembra, **sobota**: Kvatre; Urban, Tea

NAJSTAREJSI ČASNIK

Ta teden obhaja v Ameriki 125-letnico najstarejši tamkajšnji časnik. Zanimivo je, da ni pisan v angleščini ali španščini, temveč v nemščini. Začeli so ga izdajati nemški priseljenci z naslovom Staats-Zeitung (Državni časnik). Leta 1845 je postal dnevnik in se prekrstil v Staats-Zeitung und Herald. Zaradi nepristranskega pisanja si je kmalu pridobil velik ugled. Slavnostna številka bo izšla na 176 straneh.

Londonski pogodbi ne moremo „priznati veljave“

(Nadaljevanje s 1. strani)

damo nadvse sodobno palačo z gledališčem in dvoranami, katero daje vlada graditi za Slovence«. Ali ne bi Agneletto dobro naredil, če bi protestiral v Beogradu, da bo to poslopje »samo v korist Titove stranke?«

Gospode spet vznemirja čisto notranje-slovensko sporno vprašanje, komu naj služi bodoči Kulturni dom v Trstu, katero se tiče le naše narodne skupnosti in prav nič niti Vite Nuove niti Italijanske Kat. Akcije! Najbolj značilno pa je, da se list načelno izjavlja **sploh proti katerikoli odškodnini** za barbarske požige, ki so jih fašisti zakrivali nad številnimi našimi prosvetnimi domovi, pa naj se odškodnina izplača tej ali oni slovenski ustanovi ali politični skupini.

»NEMISELNA DVOJEZIČNOST«

Glasiilo Kat. Akcije piše pri vsem tem, kako se »bori za razumevanje in spoštovanje med ljudstvi obeh narodnosti«. Toda kako si stvar zamišlja? Nekatero »poštene

želje Slovencev«, pravi, bi bilo res treba upoštevati, in sicer brez ozira na to, ali jih londonski dogovor upošteva ali ne upošteva. O tej mednarodni pogodbi, ki jo je katoliška Italija podpisala in se obvezala jo izvesti, pa Vita Nuova z neverjetno drznostjo izjavlja, da se ne čuti gnano »**ji priznati veljavo**«.

V skladu s tem svojim protizakonitim in nemoralnim gledanjem na mednarodne sporazume se Vita Nuova izrecno upira pred vso javnostjo tudi »brezsmiselni dvojezičnosti« v korist tržaškim Slovincem, čeprav se drugače strastno in nepopustljivo zavzema za dvojezičnost v Istri.

Za članek, katerega je priobčilo, smo glasilu Kat. Akcije resnično hvaležni, ker je iznova vsemu svetu dokazal, kdo je najhujši in najnevarnejši sovražnik sodelovanja med sosednjima narodoma in državama na Jadranu. Krščanska demokracija in vrhovno vodstvo Cerkve zdaj vesta, kje je treba odločno in nepopustno poseči vmes, ako hočeta resničen mir v tem delu Evrope.

PREDSEDNIK CIPRA

Prejšnji teden so na otoku Cipru izvolili za podpredsednika nove republike voditelja turške manjšine dr. Fadila Kutcuca. Po poklicu je zdravnik in je star 59 let.

Za predsednika bi pa po dogovoru moral biti izvoljen Grk, a Grki so v tem vprašanju razdeljeni v dva tabora. Večina je za nadškofa Makariosa, novoustanovljena Demokratska zveza je pa za predsedniško mesto kandidirala svojega voditelja Kleredisa, ki ga podpirajo tudi komunisti. Ti so po štiritletni prepovedi spet ustanovili svojo stranko.

Sicilija brez vlade

Sicilski deželni svet je v torek zavrnil poračun za leto 1960; od 89 prisotnih svetovalcev jih je zanj glasovalo 44, proti pa 45. Zato je vlada odstopila. Njen predsednik Silvio Milazzo je, kot znano, bivši demokristjan, ki se je lani razšel s stranko in ustanovil Sicilsko krščansko socialno zvezo. Ta je pri letošnjih volitvah dobila sicer le devet svetovalcev, toda s pomočjo komunistov, socialistov in nekaterih prebežnikov iz desničarsko-demokristjanskega tabora je Milazzo bil julija izvoljen za predsednika dežele in sestavil vlado.

Do torka je lahko računal na podporo 46 svetovalcev. Pri tajnem glasovanju pa sta mu odtegnila pomoč dva ter s tem povzročila ponoven politični preobrat v deželi.

Volitve novega predsednika vlade bodo v torek. Doslej ni še znano, če se bo Milazzo spet potegoval za to mesto, niti ni jasno, če obstaja možnost, da prodre. Nekateri listi namreč pišejo, da je vlada padla, ker sta jo zapustila dva Milazzova pristaša.

Levičarji v Kršč. demokraciji sedaj predlagajo, naj bi novo vlado sestavljali demokristjani, Milazzovi prištaši in Nennijevi socialisti. Desničarji pa zagovarjajo zavezništvo z liberalci in socialnimi demokrati. Kako se bo zadeva rešila, pa bomo najbrž zvedeli prihodnji teden.

Dolina smrti

Vsa Francija je pod vtisom strahovite poplave v mestu Fréjusu in okolici. V soteski Malpasset, koder teče reka Reyran, so v sredo prejšnjega tedna vode iznenada porle 61 metrov visok jez, tako da so do 12 metrov visoki valovi umetnega jezera kot ogromen plaz odplavili vasi v bližini soteske ter del mesta Fréjusa. V nekaj sekundah je v blatnih vrtincih zgubilo življenje 325 ljudi, nad 200 oseb pa še pogrešajo.

Osem kilometrov dolga, prej plodovita dolina je danes kup blata, iz katerega štrlijo razbite hiše in ostanki mrhovin. Skoda gre v milijarde. Franconska oblastva so uvedla strogo preiskavo, da ugotove, kdo je strašno nesrečo zakrivil.

Jez, ki je zapiral ogromno umetno jezero, je bil ob vznožju širok 6,9 metra, zgoraj pa komaj poldrugi meter. Mnogi danes sodijo, da je bil jez prešibak, da bi lahko zadrževal 55 milijonov kub. m vode, ki se je zbirala v jezeru.

Načrt danes porušenega jezera je izdelal svetovnoznani francoski inženir Coyne, gradbena dela pa je izvedlo podjetje Ballot. O tem gre zdaj glas, da je pri gradnji uporabljalo slab material in pri tem ogromno zaslužilo.

Kdo je največji in resnični krivec, pa ne briga več tistih stotin mrtvih v tej še pred dnevi cvetoči okolici, ki se je spremenila v dolino smrti.

PRI NAS DEŽ — DRUGOD HUDA ZIMA

Medtem ko je pri nas izredno deževno vreme, tako da se zdi, da smo v oktobru, je na vsem Skandinavskem polotoku pritisnila huda zima. Dežela je odeta s snegom, katerega je ponekod zapadlo do 7 metrov visoko. Snežni meteži so na Švedskem povzročili smrt 5 oseb, onemogočili cestni promet in prisilili stotine ladij, da so se zatekle v pristanišča.

Hud mrz je tudi v Rusiji, saj poročajo, da je v Moskvi toplomer pred dnevi kazal nič manj kot 37 stopinj pod ničlo.

Pomen Eisenhowerjevega potovanja

Medtem ko to pišemo, je predsednik Eisenhower že dospel v New Delhi, prestolnico Indije. Ko je ogromno reakcijsko letelo pristalo, so visokega gosta sprejeli predsednik republike Prasad, ministrski predsednik Nehru ter ogromna množica ljudstva. Računajo, da ga je ob 18 km dolgi poti do prestolnice pozdravljalo več kot en milijon oseb.

Indijsko-kitajski spor

Politični opazovalci pripisujejo Eisenhowerjevemu 5-dnevnu obisku v Indiji izredno važnost, ker ta 400-milijonska država ni vključena v noben vojaški tabor. Navzlic temu je med Indijo in sosedno komunistično Kitajsko nastal nevaren spor, ker so kitajske čete zasedle del indijskega ozemlja. Vzdolž nad 3 tisoč km dolge meje, je dejal Nehru, si stojita nasproti dve mogočni, a prvič v zgodovini sovražni si državi, kar zgovorno dokazuje, da se »središče spora med vzhodom in zapadom pomika iz Evrope proti Aziji«.

Indija je peta od 11 držav, ki jih bo Eisenhower obiskal na svojem 19-dnevnu potovanju po Evropi, Aziji in Afriki. Doselej je že bil v Rimu, Turčiji, Pakistanu in Afganistanu.

Glavni namen Eisenhowerjevega potovanja je, podrobno spoznati stališča, ki ga posamezne države zavzemajo v zvezi z novim tokom politike med demokratičnim zahodom in komunističnim vzhodom. Pred svojim obiskom v Moskvi in pred vrhunskim sestankom želi nadalje ameriški predsednik utrditi zapadno zaveznitvo in odpraviti spore, da bo s Hruščevom lahko res govoril v imenu vsega zapada.

Nenni v Jugoslaviji

Včeraj je prispel v Beograd prvak Italijanske socialistične stranke Pietro Nenni. Ob prihodu je izjavil, da si namerava izmenjati misli o mednarodnem položaju z voditelji Jugoslavije. Že dalj časa tuji opazovalci ugotavljajo, kako sorodni so zunanje-politični nazori Nennija in Tita ter tistih številnih državnikov, ki nočejo spadati niti k zapadnemu niti vzhodnemu vojaškemu taboru, temveč ostati nevtralni ter sodelovati z vsemi deželami brez ozira na njihovo politično in družbeno ureditev.

ČRKARSKA PRAVDA

Italijanska literarna javnost se te dni naslaja nad pravcato črkarsko pravdo. Zadeva je naslednja: pisatelj — znanstvenik Michele Lacalamita, ki je ob enem predsednik preizkusnega središča za kinematografijo, je že pred meseci izdal pri založbi Aeneo v Rimu knjigo La civiltà contadina (Kmečka omika). Nekateri slovstveniki so jo sprejeli kot nekaj posebnega med spise o družbenih vedah. Za delo je Lacalamita prejel en milijon lir nagrade in je na mah postal slaven. Pa je zlodej vtaknil svoj rep vmes! Prof. Fè d'Ostjani je namreč obtožil nagradjenca, da je skoraj dobesedno prepisal njegove beležke, iz katerih je predaval na visoki šoli. Sodnik je oba spisa primerjal in ugotovil, da je Lacalamita prepisal celó vejice in črke, tudj tiste, ki jih je tiskar napačno postavil. Prav pri teh črkah je sodnik ugotovil, da gre za literarno tatvino. Lacalamita se brani, češ da je profesor vnesel v svoje beležke dolge odstavke iz njegovih predavanj, katera je imel na nekem socialnem tednu Katoliške Akcije. Sodnik ni doslej izrekel svoje sodbe.

Obisk pri papežu

Med bivanjem v Rimu je Eisenhower obiskal tudi Janeza XXIII. V svojem govoru je papež med drugim dejal, da katoliška Cerkev »z veseljem pozdravlja« sleherno iskreno težnjo, da »se med narodi vzpostavi pravi mir«. Zato želi, da bi Eisenhowerjeva prizadevanja imela najboljši uspeh.

Ta izjava je za katoliški svet izredno važna, ker iz nje izhaja, da sv. oče povsem odobrava neposredne stike med Moskvjo in zapadnjaki, če naj služijo svetovnemu miru. S tem je dobil polno zadoščenje zlasti predsednik Gronchi, kateremu so nekateri italijanski katoliški prenapeteži hudo zamerili, da je sprejel vabilo, naj obišče Kremelj.

Grožnja z ljudskim glasovanjem

Pred dnevi je imel avstrijski državni podtajnik dr. Gschnitzer v Innsbrucku govor, v katerem je spet zahteval za Južni Tirol popolno, od italijanskega Tridenta ločeno avtonomijo, ki jo mora Italija »prostovoljno in takoj dati«, ker je edino ta v soglasju s pogodbo Gruber - De Gasperi. Če Italija ni sposobna zaščititi nemške manjšine — je dejal Gschnitzer — ne preostane drugo, kot da Južni Tirolci zahtevajo zase pravico, da sami odločijo o svoji državni pripadnosti.

Iz teh besed je razvidno, da je Avstrija povsem osvojila stališče nemške manjšine, ki je, kot znano, postavila Rimu nekaj ultimata: popolna avtonomija ali ljudsko glasovanje.

Predsednik Segni je pa mnenja, da je Italija že izpolnila vse določbe Gruber-De Gasperijevega dogovora, in zato ni voljan sprejeti avstrijske zahteve po posebni samoupravi za Južni Tirol, četudi vidi Dunaj v tej samoupravi bistveni pogoj za sporazum med sosednimha deželama. Med Rimom in Dunajem zija zategadelj, kot vidimo, prepad, katerega danes nihče ne more premostiti. Spor se bo torej poglabljaj in imel še močnejši odmev v mednarodni javnosti kot doslej.

DIVJI VIHARJI

Pred dnevi je nad Atlantskim oceanom divjal eden najsilovitejših viharjev, kar jih ljudje pomnijo. V velikih težavah so se znašli tudi veliki prekomorniki, tako n. pr. največja potniška ladja na svetu Queen Elizabeth, ob katero so strahovito butali do 40 m visoki valovi in povzročili znatno škodo na krovu; 800 potnikom se pa ni nič zgodilo, le da so užili mnogo strahu.

Vihar pa je povzročil, da se je potopil neki portugalski vlačilec in da je utonilo 17 oseb njegove posadke. Ob obali Škotske je našlo smrt nadaljnjih 11 oseb, katerih ladjo so razbesneli valovi treščili ob skalovje in jo uničili.

Hudo neurje je divjalo tudi nad Grčijo. Tako se je zaradi nevihte tam potopila ladja in je pri tem izgubilo življenje 20 oseb.

ČUDNI MUZEJI

Ob besedi muzej po navadi mislimo na shrambo umetniških predmetov, na starine in podobne reči. Vendar so po svetu tudi muzeji mikrobov, cigaretne ogorkov in zibelk.

Za ustanovitelja prvega muzeja velja na splošno egiptovski faraon Ramzes II. V tem muzeju so hranili veliko zbirko papirusov in ploščic z molitvami. Koliko muzejev je zdaj po svetu, je zelo težko povedati, po približnih podatkih organizacije UNESCO jih je več kot tisoč.

Muzeji vina so posebna redkost. Enega, največjih imajo v Franciji, kjer hranijo celo 200 let stare steklenice z vinom. Znani so nemški vinski muzeji in ruski na Krimu. V Madridu imajo muzej žganja, ki hrani okoli 15.000 steklenic. Muzej kruha imajo v Rimu in v Ulmu. Zadnji hrani celo 3000 let star hlebec egiptovskega kruha, zraven pa seveda kopic literature o kruhu in peki. Pred vojno so imeli na Dunaju muzej čevljev, gumbov, zdaj najbolj slovi muzej čevljev v Würzburgu. Tam si obiskovalec lahko ogleda plitve kitajske čevljičke, eskimske čevlje, mehikanske mokasine in srbske opanke. Zgodovinski oddelek prikazuje posnetke čevljev, kakor so bili v rabi pred davnimi stoletji. V Milanu imajo muzej nogavic slavnih osebnosti. Med drugimi hranijo nogavice Mate Hari, Puccinija in Marije Antoinette. Neka pariška rodbina zbira gumbe že 160 let. Toliko se jih je nabralo, da so steklene omare polne ob vseh stenah dvonastropnega poslopja. Največji gumb na svetu ima premer 303 centimetrov, nosil pa ga je neki cirkuški burkež.

Številni muzeji so posvečeni kriminalu. Najbolj znan med njimi je pariški, kjer hranijo med drugim lobanje morilcev, ki so končali pod giljotino. Muzej tetovirane človeške kože imajo v Tokiu. Malone vsaka večja policijska ustanova ima kriminalni muzej. Med temi je zelo zanimiv tisti ob Luganskem jezeru v Švici: prikazuje iznajdljivost tihotapcev. Med drugim hranijo umetno oko, v katerem je tihotapec prenašal diamante, pa votle naočnike za velike bankovce, ženske steznike s skrivališči za dragulje in podobne reči.

Med najbolj izvirne sodi muzej gramofonskih plošč v Parizu. Tam hranijo posnetke glasov Tolstoja, Lenina, Dreifussa, Clemenceauja in drugih zgodovinskih osebnosti. Med najbolj neprijetnimi pa je muzej mikrobov v Buenos Airesu s kopico medicinskih ploščic z raznimi mikrobi in bakterijami.

Svojevrstna je zbirka nekega pariškega natakara, ki je dolgo stregel v kavarni Rio in zbral cigaretne ogorkove. Med drugimi hrani čik Grete Garbo in cigaretne ogorek angleškega državnika Churchilla.

Veliko bi lahko napisali zlasti o svojevrstnih zasebnih zbirkah. Tako je na primer Bismarck zbiral toplomere, angleški kralj Jurij IV. čajnike, mojster risanega filma Walt Disney pa ima v Hollywoodu pravcat muzej vaz in bokalov. Churchillov sin Randolph zbira zobe največjih zločincev. V ameriškem mestu Springfieldu je neka neomožena ženska zbrala dolgo vrsto zibelk iz vseh koncev sveta, od eskimskih do tistih v vroči Afriki.

Tržaškega

TRŽASKI MESTNI SVET

Na ponedeljkovi seji so nadaljevali razpravo o proračunu prihodnjega leta. Demokristjanski svetovalec Verza je v dolgem govoru zlasti poudaril, da generalni komisariat nikakor ne sme znižati prispevka občini, kajti drugače mestna uprava ne bo mogla izvesti svojih načrtov. Pri tem je obsodil današnjo nazadnjaško občinsko zakonodajo, ki je eden glavnih vzrokov, da se občine ne morejo rešiti vsakoletnih primanjkljajev. Zahteval je nadalje, naj se poveča število delavcev, ki skrbijo za čistočo mestnih ulic, ter čimprej ustanovi zbor mestnih redarjev.

O proračunu je govoril še demokristjan Del Conte ter zlasti zahteval, naj občina prevzame upravo tržaškega pogrebnege podjetja, češ da so pogrebni stroški danes pretirani.

V začetku seje je odbornik Geppi na vprašanje Bernetičeve odgovoril, da je občina že asfaltirala glavne ceste v Trebčah in drugih kraških vaseh. Svetovalka pa mu je odvrnila, da so bila dela v Trebčah prekinjena. Opozorila ga je obenem na stanje šolskega poslopja na Istrski cesti, kjer morajo otroci zaradi velike vlage med pokom prezebovati.

Katinara:

LEPA OBLETNICA

Pred dnevi je poteklo 25 let, odkar je nastopil dušnopastirsko službo v katinarski župniji g. Anton Piščanec. Ob tej priliki se mu farani pristrčno zahvaljujejo za vse, kar je dobrega zanje naredil, in želijo, naj ga Bog še dolgo let zdravega ohrani v njihovi sredi. Tem željam se pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

80-letnica zaslužnega učitelja

Pred nekaj dnevi je praznoval v Ljubljani osemdesetletnico svojega plodnega življenja bivši učitelj v Dobravljah na Vipavskem Fran Mermolja. Nad 25 let je oral ledino prosvetnega življenja med našimi Vipavci, kjer se je tudi rodil. Prihaja iz narodno zavedne družine Mermolja v Selu. Njegov pojav v začetku tega stoletja je pomenil pravi razmah kulturnega in gospodarskega napredka ne le za ožjo Vipavsko, temveč tudi za vse slovensko Primorje. Učiteljsko poslanstvo med narodom je razumel v najširšem pomenu. Čeprav je šoli posvetil vse svoje zmožnosti in vso ljubezen, pa je vendar bilo njegovo izvenšolsko delovanje mnogo širše in plodnejše. Njegovo tiho organizacijsko delo na stanovskem področju slovenskega učiteljstva v Primorju je bilo ogromno in vsestransko. Prav tako njegovo delo v posvetnih društvi, kjer je vadil pevske in tamburaške zборе ter pripravljaval veselice. Najbolj zaslužno pa je njegovo delo na gospodarskem področju, kjer je z drugimi sorojaki sodeloval pri ustanavljanju in vodstvu hranilnice in posojilnice ter vinarskih zadrug.

Zdaj živi jubilat kot upokojenec v Ljubljani. Vsi bivši učenci, znanci in prijatelji mu želijo, da bi še dolgo užival zasluženi pokoj.

Nabrežina:

OBCINSKA ZASTOPNIKA PRI PODPREFEKTU

V soboto sta nabrežinski župan Furlan in odbornik D. Legiša imela daljši razgovor s podprefektom dr. Pasinom, katerega sta zlasti obrazložila stališče občinskega sveta glede pred kratkim zgrajenega Doma počitka v Nabrežini. Kot znano, poslopje ne more še pričeti služiti svojemu namenu, ker občina nima denarja za nakup opreme in tudi ne ve, kako naj poravnane neizogibni primanjkljaj, ki ga bo nova dejavnost vsaj prva leta gotovo izkazovala.

Po nalogu sveta sta občinska zastopnika obrazložila podprefektu, kako je nujno, da država nakaže občini vsaj izreden prispevek za nakup opreme, kajti drugače bo poslopje dolgo zaprto. Dr. Pasino je naročil, naj občina izdela natančen, a skromen proračun tako za nakup opreme kot za prvo leto poslovanja. Izrazil je obenem prepričanje, da bo potem s skupnimi napori gotovo mogoče rešiti tudi to vprašanje.

Občinska zastopnika sta zatem naprosila podprefekta, naj posreduje, da se končno začneta graditi ljudski hiši v Nabrežini (8 stanovanj) in Devinu (9 stanovanj) ter še eno poslopje INA-CASA (6 stanovanj) v Devinu. Ljudsko hišo v Devinu bodo sezidali s sredstvi generalnega komisariata, ki mora sedaj le potrditi načrte in izdatke 22 milijonov. Načrt za ljudsko hišo v Nabrežini pa so spet poslali v Rim, ker je bila dražba zaradi prenizke cene že dvakrat razveljavljena. Dr. Pasino je tudi v tem vprašanju obljubil pomoč.

Prosek:

Z MOTORJEM V SMRT

Na cestnem ovinku pred ljudskimi hišami na Proseku sta se v nedeljo zvečer smrtno ponesrečila 21-letni Peter Švab iz Sv. Križa ter njegov 22-letni prijatelj Ubaldo Menegatti z Opčin. Prihajala sta z Opčin na motorju, ki ga je vozil Menegatti. Na omenjenem ovinku je vozilo verjetno zaradi prevelike hitrosti iznenada zašlo s ceste ter treščilo ob drevo. Menegatti je bil na mestu mrtev, njegov tovariš pa je izdihnil nekaj minut po nezgodi.

Kmalu zatem so na kraj nesreče dospeli z drugimi vozili neki ožji sorodniki, a nesrečna mladeniča sta se že poslovila od življenja.

Medtem ko vsi sočustvujemo s hudo udarjenimi starši in sorodniki, ne moremo mimo, ne da bi odločno obsodili vse tiste neodgovorne mladeniče, ki z blazno brzino drve na motorjih po cestah in pri tem spravljajo v nesrečo sebe in bližnjike. Take brezvestneže bi policija morala vsekakor ostro kaznovati.

VOĐSTVO DELAVSKIH ZADRUG

Pred dnevi je minister za delo Zaccagnini izdal odlok, s katerim je za predsednika Delavskih zadrug bil imenovan tržaški socialdemokratski prvak prof. Dulci. Poročajo, da bodo še pred koncem leta določili svoje zastopnike v upravnem in nad-

zornem odboru zadrug tudi ostale javne ustanove, in sicer tržaška občina, pokrajina, prefektura in Banca Nazionale del Lavoro.

Vladna stranka in njeni zavezniki bodo tako imeli odločilno besedo v vodstvu Delavskih zadrug, čeprav je njihova lista bila na volitvah težko poražena. Kot smo poročali, je levičarska lista od 6 razpoložljivih mest v upravnem odboru prejela 4, demokristjani in zavezniki pa samo dve. Z imenovanji pa bo manjšina postala na umeten in krivičen način — večina! Vzorna demokracija.

Beneška Slovenija -

IZ ČEDADA

Letošnji Martinov semenj je šel mimo nas, kot da bi ga ne bilo. Ker je ves dan lilo kot iz škafa, ni bilo ne prodajalcev ne kupcev. A tudi če bi bilo lepo vreme, bi bil semenj klavrn, ker bi kmetje iz naših dolin ne mogli pripeljati toliko blaga na trg kot prejšnja leta. Na naših domovih je vedno manj ljudi in zato tudi zmeraj manj pridelkov. Ker je v hribovskih vaseh življenje vedno bolj trdo, se ljudje izseljujejo v tujino, kjer sicer trdo delajo, a vendar veliko bolje zaslužijo.

IZ TIPANE

Pred kratkim so iz Vidma sporočili, da bodo kmalu napeljali telefon tudi v našo gorsko vas Brezje. Že več let Brezjani moldejujejo za to prepotrebno delo, a njihova prošnja je naletela vedno na gluha ušesa. Naša občina se za ljudske potrebe prav nič ne zmeni. Sedaj pa je pri telefonski družbi Telve posredovala, kakor se zdi, vplivna oseba in najbrž nekaj doseglja.

Začeli so popravljati cesto, ki vodi iz Platišč k mostu na Nadiži. To delo je zelo potrebno in upamo, da bo čimprej dokončano.

Ni dolgo, odkar so v novo šolo in otroški vrtec v Tipani napeljali vodo, ki so jo zajeli naravnost iz potoka, nedaleč od šolskega poslopja. Ta voda pa je umazana, ker se vanjo stekajo vsa gnojišča Gorenjega Brega. V naši občini ne manjka dobre pitne vode, saj daje Krnahta vode kar sedem občinam v Furlaniji. Na to nemarnost občinske uprave opozarjamo zdravstvena oblastva, ki morajo pravočasno preprečiti, da naši učenci ne zbolijo za tifusom in drugimi boleznimi.

Predpreteklo nedeljo so blagoslovili in slovesno otvorili v naši občini kar štiri nove šole, in sicer v Tipani, Viskorši, Krnati ter Platiščih. Vsa poslopja je občina v glavnem zgradila z lastnimi sredstvi, saj je država dala le skromen prispevek. Da so se izvedla ta dela, je občina seveda najela posojilo, ki ga bodo občani morali odplačevati z davki.

Oblastva in razni strankarji so to slovesno priliko seveda izrabili in vso stvar tako prikazovali, kot da bi moralo biti vse prebivalstvo njim hvaležno za te pravice.

Občani ne dolgujemo prav nikomur nobene hvaležnosti za nova šolska poslopja, saj so jih konec koncev zgradili z našim denarjem!

GORISKI MESTNI SVET

Občinski svet je prejšnji teden imel dve razburkani seji. Posebno razgibana je bila v sredo, ko je svet obravnaval vprašanje, ki sta ga sprožila svetovalca dr. Kacin in dr. Sfiligoj. Ta sta zahtevala, naj odbor pojasni, čemu se zavlačuje rešitev prošnje, ki so jih nekateri državljani vložili za vpis v seznam stalnega prebivalstva v Gorici, potem ko so se že pred leti preselili iz Jugoslavije v naše mesto.

Odbornik Grusovin je odgovoril, da gre le za kakih deset »kočljivih« primerov, katerih odbor še ni rešil, ker gre za prosilce, ki so se bili v posebnih prilikah izselili iz

Kanalska dolina**SEMPETER SLOVENOV**

Trem smrtnim nesrečam, ob katerih so zgubili življenje 19-letni dijak Gracijan Petričič, 25-letni Danilo Vogrič ter 20-letni Bruno Černoja iz Sovodnje, se pridružuje žal še ena.

Komaj so v Sovodnji pokopali omenjene mladeniče, so nam iz Podbonesca sporočili, da se je smrtno ponesrečil 19-letni domačin Silvij - Romeo Juretič. Z motorjem se je zaletel na mostu v Dolenjem Brnasu. Pri padcu se je hudo poškodoval. Prepeljali so ga sicer nemudoma v čedadsko bolnico, a nesrečni mladenič je še isto noč izdihnil dušo.

V zadnjih časih je pri nas število motornih vozil zelo poraslo in z njimi se je seveda povečalo tudi število prometnih nesreč. Mladeniči si denar za nakup motornih vozil navadno prislužijo z delom v tujini. Zalostno pa je, da je v zadnjem času pri nas toliko smrtnih prometnih nesreč, ki nastajajo največkrat zaradi prehitre in nepredvidne vožnje. Upamo, da bo smrt štirih mladeničev resen opomin za vso mladino naše domačije.

Iz Ažle je prispela vest, da bodo tam otvorili glasbeno šolo, v kateri se bodo učili glasbe otroci iz vseh okoliških vasi. Sodimo, da tej novi šoli ne bo manjkalo učencev, saj je obče znano, da so Beneški Slovenci za glasbo in petje navdušeni in tudi nadarjeni.

V predpreteklem tednu je umrl 67-letni Peter Azzolini, ki je bil mesar v Gorenji Mjersi. Zapustil je sina, ki je uradnik na občini v Slenartu, in ženo, katerima izrekamo globoko sožalje.

Pokojniku pa naj sveti večna luč in naj mu bo lahka domača zemlja!

Tri dni pred Azzolinijem pa se je od nas za vedno poslovil 52-letni Peter Tičarjev iz Skrutovega. Naj počiva v miru! Pokojnikovima otrokoma, ki živita v zavodu, ker sta siroti tudi po materi, izrekamo globoko sožalje.

IZ TRBIŽA

Svoj čas smo v listu poročali, da bodo Avstrijci zgradili sočodobno avtomobilsko cesto, ki bo z Dunaja peljala do italijanske meje. Sedaj pa se že govori, da bo treba cesto podaljšati preko Trbiža in Kanalske doline do Vidma.

Ko je minister za javna dela Togni pred kratkim obiskal Trst, mu je posebna komisija iz Vidma predložila spomenico, v kateri zahteva, naj se zavzame za gradnjo avtoceste, ki bi bila velikega gospodarskega pomena tudi za vso Kanalsko dolino.

Italije v Jugoslavijo, kar naj bi upravičevalo sumnjo, da so se ti bili odrekli italijanskemu državljanstvu in pridobili jugoslovansko. Prizadeti pa imajo možnost, da proti ukrepom odbora vložijo priziv. Dr. Sfiligoj je nato vprašal, ali je odbor ugotovil, če imajo posamezni prosilci pravico do državljanstva. Župan Bernardis je dejal, da se rešitev spornih primerov ne zavlačuje namerno, temveč da se to dogaja, ker dobiva odbor nasprotujoče si informacije. Do tega trenutka je v dvorani vladal mir.

Do viharja pa je prišlo, ko je svetovalec Battello, ki mu leži na srcu usoda enega prizadetih prosilcev, odkrito ugotovil, da se tepta zakon, ker se ne priznava državljanstvo prosilcem, čeprav ni nobene listine, iz katere bi izhajalo, da so ti zaprosili za kako drugo državljanstvo. Ta izjava je najprej hudo razkačila župana, ki je izjavil, da je med prosilci nekdo, ki je bil celo polkovnik jugoslovanske vojske.

V tem trenutku so prepričevali misovci, monarhist Pedroni in svetovalec K. D. Agati, ki so občinskemu svetu predlagali, naj izreče odboru priznanje, ker pazljivo rešuje omenjene prošnje, kar omogoča, da se ne vpišejo v seznam goriških občanov osebe, ki so se z izselitvijo v Jugoslavijo odrekle pravicam in dolžnostim italijanskih državljanov. Župan je nato dejal, da je odbor resno proučeval prošnje, če je nekatere primere pretresel do dna, medtem ko je bil v skoraj 3000 primerih vpis že dovoljen.

Predlog misovcev, monarhista Pedronija in demokristjana Agatija je bil sprejet z večino glasov; proti pa so glasovali Slovenci, komunisti in saragatovec Zucalli.

Sodimo pa, da te izrečno pravne zadeve ni mogoče tako neresno reševati in da bo končno morala o tem spregovoriti tudi sodnija.

Zatem je svet razpravljal o vprašanju, ki so ga sprožili komunistična svetovalca Battini in Battello, misovci, monarhist Pedroni in saragatovec Zucalli ter Sdrigotti.

Ti so zahtevali, naj svet izvoli posebno komisijo, ki naj razsodi spor med občino in podjetjem Bozzini - Gionchetti, katero je do nedavnega izterjevalo občinsko trošarino.

Hudo prerekanje je povzročil odbornik Gallarotti, ko je izjavil, da svetovalec Pedroni nima pravice govoriti o tej zadevi, ker zastopa podjetje v nič manj kot 30 pravadah. Pedroni je bil zato prisiljen najprej oprati svojo čast pred občinskim svetom, kar mu je seveda z lahkoto uspelo, a se je vendar moral odreči tudi članstvu v morebitni komisiji. Predlog osmero svetovalcev pa je bil zavržen, tako da bo spor med podjetjem in občino rešila sodnija.

IZ STEVERJANA

Prejšnji teden je odbor naše kmečke bolniške blagajne odobril proračun za leto 1960. Ugotovil je, da se je število zavarovancev od lani povečalo za dva člana, tako da je danes zavarovanih 359 oseb. Proračun predvideva 269.250 lir dohodkov in prav toliko izdatkov; za splošno zdravniško pomoč bodo

Iz Goriške

izdali 230.000 lir, 25.000 lir znaša nagrada za tajnico, z ostankom pa bodo poravnali ostale stroške.

Hvalevreden je sklep, da bodo z denarjem, ki je ostal v letošnjem proračunu, obdarili otroke, ki so se ali se bodo rodili ta mesec v števerjanski občini. Kupili jim bodo plenice in oblekice. Zato naj matere rojstvo otrok prijavijo tajnici blagajne, ki bo poskrbela za nakup.

Že svoj čas smo obvestili javnost, da se je dr. Rutar odpovedal službi pri blagajni in da jo je za njim sprejel zdravnik dr. Beli. Odbor pa je sklenil, da se bodo zavarovanci lahko zdravili še naprej pri dr. Rutarju, ki je več let požrtvovalno opravljal zdravniško službo pri blagajni; za vsak pregled v njegovi ambulanti jim bo blagajna povrnila 300 lir, za pregled na domu pa 600 lir.

Kot smo poročali, je naš občinski svet že pred meseci sklenil kupiti lepo sliko, ki jo je izdelal slikar Tone Mihelič. Nakup je odobrila tudi komisija za lepe umetnosti. S to sliko je svet hotel okrasiti naš občinski dom in obenem v domačinih poglabiti čut za lepoto rodne vasi in s tem tudi zvestobo do nje, kar je danes zaradi splošnega bega mladega sveta v mesta in tujino še zlasti vse pohvale vredno.

Pa glej spaka! Prefektura je pred kratkim sklep občinskega sveta zavrnila, češ da občinski proračuni že tako izkazujejo vsako leto znatne primanjkljaje.

Števerjanci smo pa trdno prepričani, da je prefektura nakup preprečila, ker gre za sliko z domačim motivom, ki jo je izdelal slovenski umetnik. Saj nam je prav dobro znano, da je goriška občina svoj čas nakupila kljub primanjkljajem celo gosli in še marsikaj drugega, a je prefektura sklep mestnega sveta potrdila. Zato števerjanci sodimo, da mora naš svet vztrajati pri svojem sklepu.

IZ DOBERDOBA

Prejšnji petek je imel naš župan daljši razgovor s prefektom dr. Nitrijem. Na sestanku v Gorici je župan prefekta zaprosil, da bi čimprej potrdil sklep občine, da se nameste ogrevalne naprave v šoli v Jamljah in da se tako v novem poslopju lahko prične pouk.

Oblastva so obvestila našo občino, da bodo na kraškem področju, ki meri 10 ha, v kratkem pričeli urejevati odtoke deževnice, zasadili drevje in uredili poti. Pri tem delu bodo zaposlili domačo delovno silo. Država je v ta namen že določila skoraj 9 milijonov lir.

IZ STANDREŽA

Prejšnji ponedeljek je bila na goriškem županstvu ljubka slovesnost. Ta dan sta namreč bila upokojena občinska uradnika gg. Filej in Ballaben. Župan dr. Bernardis se je obema zahvalil za dolgoletno delovanje ter izjavil, da ju bodo še vedno smatrali za člana občinskega osebja. Odlikoval ju je obenem z znakom goriškega mesta iz 14. stoletja.

Našemu rojaku Josipu Fileju vsi štandrežci iz srca želimo, da bi še dolgo let med nami užival zasluženi pokoj.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Stanko Vuk:

„Zemlja na zahodu“

Ce bi kdo priredil anke'o, katera slovenska knjiga, kar jih je letos izšlo, je najpomembnejša, in bi me vprašali za mnenje, ne bi dolgo pomišljal. Rekel bi: Zemlja na zahodu Stanka Vuka.

Izdala jo je nedavno založba Lipa v Kopru, urenila pa sta jo Milko Matičetov in Lino Legiša. Ta zadnji je napisal obširen in prelep uvod, ki človeka potolaži za vso revščino tistega, kar je letos in sploh zadnja leta izšlo novega v slovenski književnosti. V njem prikaže človeški in pesniški lik Stanka Vuka — lik, ki se zdi danes že nekam silno odmaknjen, tako da postaja že kar mističen. Človek si pomane oči in se začuden vpraša, ali smo imeli res take ljudi? In kje so zdaj? Stanka Vuka ni več. Ubila ga je zločinska roka hkrati z njegovim mlado, ljubljeno ženo in prijateljem zadnje leto vojne. Toda drugi? Človek, kot je Vuk, ni mogel zrasti in se razviti popolnoma osamljeno; to dokazuje tudi obsežen krog njegovih prijateljev in sodelavcev. Danes tožimo nad nezanimanjem naših izobražencev in mladine za slovensko kulturno delo. A šele če vsaj bežno prelistamo Vukovo knjigo, se nam razodevne v vsej stvarnosti današnja puščoba in mladenost v primeri s čustvenim žarom in bogastvom idej ter pobud pri mladini, h kateri je spadal Vuk. Res, človek si mane oči.

Čudovito lepa balada

Knjiga Zemlja na zahodu je vsebinsko tako bogata, da je ni mogoče v naglici prebrati in izčrpati. Kljub temu pa sem jo prebral v naglici, tako rekoč v eni sapi, v enem večeru in tako najbrž vsak, kdor jo je odprl. Tako je namreč napeta in zanimiva. Napeta in zanimiva kot dokument usode slovenskega izobraženca na Primorskem in kot dokument usode slovenskega ljudstva na tem koncu slovenske domovine. V njej je izredno veliko gradiva, ki bo prišlo prav kulturnemu in literarnemu, pa tudi političnemu zgodovinarju. A najzanimivejša je vendar Vukova usoda, ki že sama pomeni, hkrati z usodo njegove čudovite žene, najčudovitejši, doživeti, a neapisan slovenski roman iz tistih dni.

Človek je nekoliko zmeden pred to knjigo, če je imel namen napisati o njej kritiko. To ni knjiga, to je seme morda dvajsetih, tridesetih knjig, ki bi jih bil napisal Stanko Vuk, če bi bil ostal živ. To so ideje, kali njegovih dejanj, ki jih ni mogel več uresničiti. To je kipenje in prečiščevanje, lepota in poezija, ujeta v hitre, nervozne in vendar že čudno zrele zapiske — zlasti za razmere na Primorskem v letih pred zadnjo vojno in med njo. Težko je reči, če je bila za vsem tem še kulturna dedščina iz preteklosti, ali nenaden, čudovit obet za prihodnost. Knjiga vsebuje košček primorskega življenja in snovanja, kakor ju danes ne doživljamo več. Zato se bere skoro kot pravljica ali čudno lepa

balada s pretresljivim, čisto baladnim koncem. Nič čudnega ni, da je celo star poljski pisatelj, ki je Vuka dobro poznal iz zapora, pa niti ni mogel vedeti za vse drugo, pimerjal njegovo in ženino usodo ter njuno ljubezen legendarnemu ljubezenskemu paru Romeo in Juliji.

V bistvu je vse, kar je objavljeno v tej knjigi, nekak Vukov dnevnik. Skozenj namreč lahko spremljamo njegovo življenje in rast od prvih začetkov literarnega dela do njegove smrti, to je skozi kakšnih petnajst let. Brala naj bi jo zlasti naša mladina. In mislim, da jo bo brala, že zaradi njene zanimivosti. Prepričan sem, da bosta osebnost in idealizem Stanka Vuka na marsikoga napravila nepozaben — in oplajajoč — vpliv.

Brevir slovenstva

Vsakomur, kdor ljubi slovenstvo in mu je pri srcu njegova usoda, pa bo služila ta knjiga v pravo katarzo. Pomagala mu bo k idejnemu prečiščanju in ga napravila duhovno plemenitejšega in čistejšega. To je pravi brevir slovenstva, ali bolje, učna knjiga ljubezni do slovenstva in do častnega življenja.

Po vsem tem bi bil malenkosten, kdor bi se spravljal nad Vukove pesmi in črtice z metrom literarnega teoretika. Vendar naj pripomnim, da so med nedozorelimi stvarmi tudi čudovito lepi prozni sestavki ali pesmi. V vseh je toliko Vukove osebnosti, da pregluši vse morebitne literarne vplive, zaradi katerih si je sam delal veliko skrbi, morda vse preveč.

Toda najlepša so njegova pisma ženi. To so najlepša ljubezenska pisma, kar sem jih kdaj bral ne le v slovenščini, ampak tudi v drugih jezikih. Pri tem je treba vedeti, da jih je pisal v zavesti, da bodo šla skozi cenzuro. Pisal jih je namreč v ječi.

Knjiga nas prepriča, da sta bila Vuk in njegova žena čudovita človeka, čudovita slovenska človeka, prav gotovo v mnogih ozirih najboljši in najlepši tip slovenskega človeka. Ljudje, ki so ju živinsko pobili, so si naložili pred zgodovino neizbrisno krivdo in nemogoče si je misliti, da bo božja Previdnost dopustila, da bi ostala njihova imena za vedno skrita.

Končno naj omenim, da je opravil Lino Legiša s svojim uvodom veliko delo in da je napisal z njim

tekst, za katerega mu je marsikdo globoko hvaležen. Iz njega diha tisto, na kar smo že skoraj zabilj — občutek za slovensko narodno usodo. Napisal je lep prispevek za slovensko kulturno zgodovino tistih usodnih let.

Zunanost knjige je okusno opremil Lojze Spacal. E. Z.

TOWNSEND JE VEDNO ZANIMIV ...

Precej zanimanja je vzbudila v Angliji knjiga znanega letalskega polkovnika Petra Townsenda, ki je nedavno izšla pri londonski založbi Hodder and Stoughton pod naslovom Zemlja — moj prijatelj. V knjigi opisuje Townsend svoje potovanje okrog sveta. Razlog, zakaj se je odločil za potovanje, pojasnjuje Townsend takole:

»V začetku 1956 sem dosegel tisto obdobje življenja, ki je imelo postati za mene odločilno. To sem čutil v srcu. Predolgo sem že čakal, odkar sem zadnjič pristal na zemlji, vrnivši se iz zračnih bojov druge svetovne vojne. Čeprav mi je življenje z eno roko nudilo vse, česar sem si lahko želel, me je z drugo roko pehalo vedno globlje v nesrečo, v razočaranja.«

Tako iz oblakov v trezno življenje padli letalski junak piše dalje, da je odšel v svet, brez namena, da bi iskal nekakega določene. Končno pa je našel spet samega sebe. »Resnica o tem, kaj sem, je skrita v meni samem in ne v tem, kar pravijo ali mislijo o meni drugi ljudje. Nimam pravice soditi o drugih ljudeh, ker ne moremo nikoli o njih vsega vedeti.« priznava Townsend na koncu svoje knjige.

SKLADATELJ OKOLJA

V Cowesu blizu Londona je pred kratkim umrl eden največjih sodobnih skladateljev Albert Ketelbey v starosti 84 let. V glasbenem svetu — pri nas je le malo poznan — so ga šteli za mojstra klasične glasbe, bodisi simfonične, kakor tudi komorne. Še večji sloves si je pa Ketelbey pridobil z lastno glasbeno smerjo, ki jo imenujejo glasba okolja. Ketelbey zna z bogastvom tonov pričarati pred poslušalca živo sliko okolja. Znan je v tem slogu uglaševalca Perzijski bazar ali Samostanski vrt. Skladatelj je bil obenem sloveč dirigent.

Jugoslovanski orkester

Prejšnji teden je v veliki dvorani milanskega konservatorija nastopil jugoslovanski simfonični radijski orkester. Dirigiral je mojster Stjepan Sulek. Kot pianistka pa je nastopila umetnica Dubravka Tomšič. Med drugimi večjimi skladbami je orkester odigral tudi Sulekov Klasični koncert za orkester, ki so ga poslušalci navdušeno sprejeli. Vsi veliki milanski dnevnikarji se zelo pohvalno izražajo o nastopu jugoslovanskega orkestra.

DRUGA ANA FRANK

Vsem obiskovalcem kina je ostal v pretresljivem spominu film, povzet iz dnevnika male židovske deklice Ane Frank. V preprostih, a grozotno živih barvah je nesrečna deklica opisala trpljenje in smrt svoje družine v nacističnih taboriščih.

Te dni pa izide podobna knjiga, ki nadaljuje z opisovanjem grozotnega trpljenja židovskih preganancev od trenutka, ko se konča dnevnik Ane Frank. Knjiga bo izšla v italijanščini z naslovom Chi ti ama così (Kdo te tako ljubi) v založbi Roberto Lerici v Milanu. Pisateljica je 27-letno židovsko dekle ogrskega rodu Edith Bruck. Na čudežen način se je rešila iz zloglasnega taborišča Bergen-Belsen, kjer so Nemci sežgali njeno tovarišico Ano. V knjigi, ki je pisana v preprostem slogu dnevnika, a z globokim umetniškim čustvom, pripoveduje Edith svojo kalvarijo, ko so jo z družino vred pripeljali v taborišče Belsen. Takrat je imela komaj trinajst let. Kot v filmu se v knjigi vrste dogodki iz žaligre zadnje vojne. Vso njeno družino so nacisti vrgli živo v ognjeno peč. Njo so rešile zavezniške čete.

Po osvoboditvi je za Edith Bruck začel drugi del življenjskega križnega pota. »Kdor ima dom in družino,« pravi mlada pisateljica, »ne more prav razumeti besed dom, družina, bodočnost, ki se vedno vsiljujejo nam brezdomcem.«

Bruckova živi že pet let v Milanu, a preden se je priborila do skorje kruha, je morala preskusiti različne poklice. Ker je lepo dekle, si je služila kruh v nekem lepotilnem salonu. Za nekaj malih vlog so

jo poklicali zatem k filmu, a ni imela koga, ki bi ji utrl pot. Večkrat jo je napadla bolezen in je ostala brez službe. Obrnila se je na nemško poslaništvo v Rimu, da bi ji nakazali odškodnino. Začeli so z njo barantati za smešno nizko vsoto. Dekle se je razjokalo, češ da noče prodajati spomina na svoje drage mrtve in se je vrnilo v bedo. V tej stiski je prišla za pero in nastala so prva poglavja Chi ti ama così.

Prijatelji so spoznali dekletov pisateljski dar in so jo bodrili k delu.

Casnikarjem je povedala, da je napisala že precej novel in črtic in da upa, da si bo s peresom utrla pot v življenje in se obenem oddolžila z bridko ljubeznijo spominu svojih dragih in milijonom sotrpinov.

»NE UGAJAM VEČ?«

Filmska zvezdnica Gina Lollobrigida se je pritožila dopisniku nekega dnevnika, da ji italijansko časopisje ne posveča več toliko pozornosti kot prejšnja leta. »Mar ne ugamaj več? Saj sem vedno ista!« je med razgovorom vzkliknila. Dejala je, da jo tuji časopisi še vedno upoštevajo kot lepo in nadarjeno filmsko igralko. Gini je najbolj škodila slaba ocena njene vloge v velikem filmu Salomon in kraljica Sabe. Igralka bo po nekajmesečnem odmoru spet nastopila v Ameriki, in sicer v filmu s čudno zvonečim naslovom: Pojdi naga po svetu. Morda je mislila prav na to vlogo, ko se je ob koncu razgovora pritožila: »Pravijo, da sem shujšala. Pa to nikakor ni res!« In prav to namerava v filmu dokazati.

Od kod semenski krompir?

Pridelovalci dobro vedo, da je treba semenski krompir večkrat menjati. Če bi sadili samo domačega, bi se pridelek iz leta v leto manjšal, kar je posledica različnih bolezni, katerih še ne znamo zdraviti. Kodravost listov in kopico drugih bolezni, ki napadajo naš krompir, povzročajo tako imenovani virusi-kužila, ki jih izločimo samo z novim semenom, pridelanim na redno nadzorovanih zemljiščih.

V Italiji je precej zemljišč, kjer gojijo semenski krompir, a za nas prihajajo v poštev predvsem pridelovališča na Južnem Tirolskem v okolici Bruneka. Tam gojijo vse vrste, ki so za naše kraje priporočljive: belomesnate Bintje, Majestic in Kennebec ter rumenomesnate sorte Agnes. Kdor prideluje krompir samo za lastno uporabo, naj se zanima predvsem za sorto Agnes, ki daje najbogatejši pridelek in je prav okusna.

Vsako leto se zgodi, da najbolj priporočljiva pridelovališča semenskega krompirja že zgodaj razprodajo vse zaloge in zato je potrebno, da se kmetje že sedaj pobrigajo za nakup semenskega krompirja.

TEKMOVANJE V MOTORNEM ORANJU

V Armoju na severnem Irskem so bile 8. in 9. oktobra tekme v motornem oranju. Udeležilo se jih je 30 tekmovalcev iz različnih delov sveta, celo iz Avstralije in Nove Zelandije.

Prvo nagrado — zlat plug — (seveda ne prevelik!) je odnesel Irec Mac Millan. Italijana Sansone in Castaldini sta se morala zadovoljiti s 23. in 28. mestom.

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 9. decembra si dobil, oz. dal za:

ameriški dolar	617—620 lir
avstrijski šiling	23,60—24 lir
100 dinarjev	70—75 lir
100 francoskih frankov	122—126 lir
funt šterling	1715—1760 lir
nemško marko	147—149 lir
švicarski frank	143—145 lir
pesos	6—9 lir
zlato	706—709 lir

ŽENA IN DOM

Kako ohraniš lepo kožo

Neprijetni mozolji in razni izpuščaji ne mučijo samo mladih ljudi, temveč se pojavljajo tudi pri starejših. Če ste opazili na koži zornne »črne pike«, vedite, da je to zadnja stopnja pred mozoljavico. Naslednja navodila vam bodo pomagala, če se jih boste dosledno držali:

1. Za umivanje obraza uporabljajte posebno milo s kislino in se sploh ne umivajte z navadnim milom. Mozolji se najraje pojavijo na koži, ki ji primanjkuje kisline.

2. Če ste zaprti, redno uporabljajte lažja odvajalna sredstva. Zaprtost zelo rada povzroči, da se »črne pike« spreminijo v mozolje.

3. Iztisnite »črne pike« z dvema koščkoma gaze, namočene v alkohol.

4. Gojite na svežem zraku čimveč športov, zlasti če več ur dnevno delate v zaprtih prostorih. Umsko delo in sedenje pospešujeta nastanek mozoljev.

5. Skrbni, živčna razburjenja, plahost, pomankanje zaupanja vase, vse to pomaga, da se bolezen razvije.

6. Izogibajte se jedil, ki obremenjujejo jetra, to je maščob, začimb, omak, čokolade in alkohola.

7. Jejite počasi! Nagli obedi, čitanje ali pogovor med jedjo, pospešujejo nastanek mozoljev.

GOSPODARSTVO

Deteljišče - podlaga živinoreje

Popolnoma odveč je poudarjati važnost živinoreje za obstoj in razvoj naših kmečkih gospodarstev. Vsak kmet se danes dobro zaveda, da njegovo gospodarstvo propada, če v hlevu ni živine. Ta namreč z mlekom daje vsakodnevni dohodek in poleg tega omogoča, da s prodajo telet pride kmet do potrebnega denarja. Zelo važen je tudi hlevski gnoj, ker je zlasti od njega odvisna rodovitnost njiv, vinogradov in vrtov.

Če pa hočemo imeti poln hlev, moramo skrbeti za osnovo krme, se pravi, da moramo imeti zadostne količine doma pridelane krme. Ker krma s travnikov in pašnikov ne zadostuje, si moramo drugače pomagati, zlasti s tem, da uredimo deteljišča.

Glavna in najbolj donosna detelja za naše kraje je lucerna ali večna detelja (sedemletna detelja, erba medica). Če smo količinski skrbni in uvidevni, nam vsaka njiva (3.650 kv. m) posejana z lucerno, omogoči, da preživimo eno kravo ali enega vola.

Deteljišče mora biti seveda pravilno urejeno, kar pri nas le redki znajo narediti. Velika večina naših kmetovalcev uredi deteljišče tako, da spomladi seje lucerno med ozimno pšenico. Med njo nekateri sejejo še kaj trave, navadno nekaj angleške ljujke (rigeta). Ta setev pa prav redko dobro uspeva, ker samo del semena pade na pravo mesto, kjer se lahko pravilno razvije. Ko pšenico požanjemo, imamo zato prav redko deteljišče, ki ga mnogokrat ni vredno obdelovati, saj je pametneje, če ga preorjemo in v zemljo vsejemo kaj drugega. Res je sicer, da bi deteljo lahko še podsejali, a to storijo le redki kmetje. Tako so mnoga deteljišča slaba in revna, ker so prerodka.

Sodobna kmetijska tehnika je takšno urejanje deteljišč zavrgla, ker se je izkazalo, da imata s tem škodo tako pšenica kot detelja:

če sejemo samo deteljo ali samo pšenico, dobimo bogatejši pridelek. Deteljišče mora trajati več let in če je revno prvo leto, bo ostalo revno za vedno.

Zato danes priporočajo, naj v zemljo sejemo samo deteljo, ker le tako lahko dobimo pridelek, ki omogoči, da z eno njivo deteljišča preživimo eno kravo. Deteljišče, ki obsega 1 ha, pa lahko preživi 3 krave.

Pravilno deteljišče takole uredimo:

Pred setvijo, ki naj se izvrši sredi marca, moramo zemljišče globoko preorati in pognojiti s hlevskim gnojem in umetnimi gnojili. Na vsakih 1.000 kv. m raztrosimo najmanj 25 stotov dobrega hlevskega gnoja, 100 kg superfosfata in 50 kg kalijeve soli. Za to površino potrebujemo od 3 do 3,5 kg semena. Najbolje je, da sejemo s primerno sejalno, ker z njo lahko seme enakomerno raztrosimo po vsej površini in pride obenem dovolj globoko v zemljo.

Kdor bo tako uredil deteljišče, lahko že v prvem letu računa na 3 košnje, in sicer na prvo sredi junija, na drugo konec julija in na tretjo v začetku septembra. Od 1.000 kv. metrov lahko dobimo do 15 stotov suhe detelje, od ene njive 45 do 50 stotov in od enega hektara 120 do 140 stotov.

Drugo leto so košnje obilnejše, čeprav deteljišča ne gnojimo. Tretje leto pa moramo gnojiti s superfosfatom in kalijevo soljo. Potrebujemo pol količine gnojil, ki smo jih svetovali ob setvi. Za kraška in tudi za težka ilovnata tla je prav, če superfosfat nadomestimo s Thomasovo žlindro, katere raztrosimo 10% več, kot smo svetovali za superfosfat.

— 0 —

Uvoz cvetic

Lansko leto (1958) je Italija imela od izvoza cvetic 6.7 milijarde lir izkupička. Nad 2/3 vseh cvetic je bilo izvoženih v Nemčijo, ostala tretjina pa je šla v Švico, na Holandsko, Dansko, v Anglijo, Belgijo - Luksemburško, Francijo in na Norveško. Največji konkurent italijanskih cvetličarjev je Španija.

Cvetlice postajajo iz leta v leto važnejši trgovski predmet tudi na domačih italijanskih trgih. Iz notranjosti Italije prihaja letno samo v Trst za precej stotin milijonov lir cvetic, za več desetih milijonov tudi v Gorico. Marsikateri teh milijonov bi lahko bil v žepih domačih cvetličarjev, a dober cvetličar ne nastaneš kar čez noč; treba se je učiti, opazovati cvetličarje tudi drugod in biti zelo skrben ter priden.

V tržaški in goriški okolici je že precej domačih cvetličarjev, a bi lahko bilo dovolj kruha še za mnoge druge.

SI POŠKROPIL BRESKVE?

Sedaj je skrajni čas, da breskve prvič poškopijo proti kodri in smoliki. Skropljenje pred zimo je namreč mnogo važnejše kot tisto pred spomladjo. Breskve poškopijo z 2,5 do 3% raztopino modre galice in apna ali pa z 0,6% raztopine asporja ali fruttena. To sredstvo je najbrž najbolj učinkovito proti kodri in smoliki.

8. Če si vzamete dan počitnic, pojdite v hribe, kjer je gorski zrak, ki je dobra obramba pred mozolji.

CISTA POSODA

Tudi še tako dobro posodo je treba pravilno čistiti: **Steklena posoda:** v poštev pridejo pralni praški, nikakor pa ne pesek. Vročje steklene posode ne smemo postavljati na hladno posodo in je ne splakujemo z mrzlo vodo. **Emajlirana posoda:** uporabljamo ne pretrde žimnate gobice ali droben pesek. V zelo umazanji posodi zavremo vodo, ki smo ji dodali nekoliko pralnega praška. **Aluminijasta posoda:** najlepše jo očistimo z aluminijasto volno ali finim peskom. Obarvano posodo lepo očistimo z vodo, v kateri smo kuhlali jabolčne lupine.

NAS RECEPT

Sirovi cmoki. Pol kg sveže skute, 20 dkg zdroba, dve jajci, 4 dkg masti, dve polni žlici drobtinice, pol decilitra mleka in sol.

Zdrobljeno skuto, zdrob in 1 dkg masti dobro zmešamo in pustimo, da stoji eno uro ali več. Nato napravimo z mokrimi rokami cmoke in jih kuhamo v slani vreli vodi do 15 minut. Kuhanje zabelimo z ocvrtimi drobtinicami in posujemo s sladkorjem. Sladke cmoke postrežemo s kompotom ali sadnim sokom, slane pa z zeleno solato.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

ŠKODA JE NEPORAVNANA

Anton Šturman, s katerim sem se te dni pogovarjal, mi je rekel, da je maja 1921 pretrpel s požigom svoje hiše 29 tisoč 450 lir škoda. Danes to ni velik znesek, a tedaj je predstavljal prav občutno vsoto. »Če bi mi nihče ne bil priskočil na pomoč«, mi je dejal, »bi bil ostal brez strehe nad glavo in z družino kot pravi berač sredi ceste«.

Toda naša organizacija, Politično društvo Edinost, si je tedaj štela v dolžnost, da nekaj naredi v pomoč našim preganjanim in mučenim rojakom. Pozvala je vse Slovence in

67. Dr. E. BESEDNJAK

Hrvate Julijske krajine, naj prispevajo po svoji moči, da se da podpora našim od fašistov uničenim družinam. Nastal je poseben sklad, iz katerega je Šturman dobil približno 3000 tedanjih lir, tako da je svoji družini lahko pokrnil spet streho nad glavo.

Mož, ki verjame v pravico, se še danes na vse načine trudi, da bi mu država poravnala še ostalo škodo, in je v ta namen najel razne odvetnike, toda mi menimo, da je ves njegov trud zaman. Škoda, ki so jo povzročili fašisti, bo ostala taka, kot je in tudi krščansko-demokratska vladavina je na žalost ne bo našim ljudem poravnala.

SPOPAD V VRŠARU

Kot v drugih vaseh so fašisti prišli na »volilno agitacijo« tudi v Vršar, nedaleč od Herakov, kjer je bival naš kandidat Tomo Herak. O njem sem že omenil, kako so mu orožniki naredili hišno preiskavo, ga odvedli v zapor, ker so mu našli v stanovanju samokres, ga v ječi uklenili v verige ter pretepli. To so na-

redili z namenom, da ga pridrže zaprtega do konca volitev.

V državi se kaj takega ni primerilo nobenemu državnoborskemu kandidatu. Posredovanju dr. Wilfana se je pa posrečilo, da je bil Tomo Herak na ukaz iz Rima izpuščen. Kmetje iz okolice so si nezaslišani dogodek vendar prav dobro zapomnili. Posledica je bila, da so gledali ravno tako v fašistih kot v orožnikih svoje sovražnike, pred katerimi se je treba čuvati. Ko so v petek pred nedeljskimi volitvami pridrveli v Vršar oboroženi fašisti, so zato menili, da jih nič dobrega ne čaka, ter sklenili, da se jim postavijo po robu.

V vasi je prišlo do spopada med črnosrajčniki in hrvatskimi kmeti. Stvar se je končala tako, da je bilo večje število Vršarcev odpeljanih. Orožniki so prišli namreč pod poveljstvom stotnika Valleja na pomoč fašistom in aretirali precejšnjo skupino domačinov, kar je razjarjenost med kmeti še povečalo.

NA »POMOČ« HERAKU

Ker je ozračje bilo zelo napeto ter se je bilo bati ponovnih nemirov, je stotnik Valle imel za umestno, da posreduje. Popoldne istega dne je prišel s tovornikom orožnikov v Herake ter se napotil proti hiši našega kandidata Toma Heraka. Po bridkem doživljanju, kmetje pa niso imeli zaupanja v karabinjere.

Ker so se bali, da Heraku spet grozi kako nasilje, so se začeli od vseh strani zbirati. Značilna poteza v značaju mnogih naših istrskih ljudi je namreč bila, da v trenutkih nevarnosti niso bežali, temveč si nasprotno štelili v dolžnost, da prihite svojemu ogroženemu človeku na pomoč, pa naj se zgodi karkoli. To sem doživel tudi osebno, ko sem l. 1924

sam kandidiral v rimski parlament. V Istri se je čestokrat primerilo, da so naši kmetje fašiste, ki so recimo na shodu žugali našemu govorniku, kratkomalo obkolili, tako da je bilo treba grozilce vzeti v zaščito.

Slično so ravnali kmetje 13. maja v Herakih. Ker so bili prepričani, da preti Tomu Heraku iznova nasilje, so se pognali proti orožnikom, zbirajočim se okoli njegove hiše, da bi ne bil spet odgnan v ječo. Vendar Tomo Herak je nagovoril volivce, jih prepričal, da so v zmoti ter jih pomiril. Ljudje so se utešeni razšli na svoje domove in stotnik Valle se je z orožniki oddaljil iz vasi.

DVE VASI SEŽGANI

V mali praski med kmeti in orožniki je pa bil pri odhodu iz Herakov na žalost rahlo ranjen v roko tudi stotnik Valle in to je imelo za prebivalstvo strašne posledice: ob 11. uri ponoči je iznenada prikoralaka v Herake močna četa orožnikov in vojakov iz Poreča, kateri je poveljeval Valle. Najprej je dal ukleniti in odgnati v ječo 32 kmetov. Toda to ni bilo še najhujše.

Grozna nesreča je prišla šele zjutraj, se pravi zarana v soboto, ko je privozil v vas tovorni avtomobil, poln fašistov. Ti so pred očmi vseh začeli povsem neovirano paliti hiše in tako rekoč vsa poslopja do tal sežgali. Ubogi kmetje so bili gospodarsko uničeni, ne da bi varnostna oblastva karkoli naredila v njihovo obrambo.

Po dokončanem sežigu Herakov so hudo delci krenili dalje. Ob popolni brezbriznosti oblastev so vdrli v sosedno selo Taljane in tudi tu kratkomalo vse hiše požgali. Toliki premoči se kmetje niso mogli upirati. Nesrečno ljudstvo, prepuščeno samo sebi, se je razbežalo in iskalo zavetišča po gozdovih.

(Nadaljevanje)

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

III

Prihajali so tudi transporti Poljakov iz Varšave, ki so nam pripovedovali, kako je bilo med uporom generala Bora. Bili so vsi divji na Ruse in to je marsikoga med nami, ki je simpatiziral z Rusi, precej poparilo. Pravzaprav nas je vse neprijetno prizadelo, ker smo dotedaj vsi videli v Rusih nekake idealne bojevnike za osvoboditev vseh narodov iz nacistične sužnosti, ne glede na njihovo politično preteklost in sedanje mišljenje. Težko smo razumeli, da so prepustili Poljake nemškim klavcem samo zaradi tega, ker niso bili komunisti. Med tistimi, ki smo si še ohranili v dachauskih razmerah nekaj sposobnosti za razmišljanje o bodočnosti, je vzbudilo to zaskrbljenost in dolge razgovore. Med Slovenci pa so bili tudi taki, ki so te stvari omalovaževali in se slepo zanašali na Churchilla in na Američane, češ ti bodo Ruse že ukrotili in jim povedali, kaj smejo in česa ne smejo. V Churchillu so videli nekakega Boga Očeta, ki vse zmore in ve. Vendar smo se strastnih političnih polemik rajši izogibali, zaradi medsebojnega miru in obzira, pa tudi zato, ker nismo imeli dovolj energije, da bi jo trošili za take nekoristne prepire o stvareh, na katere nismo mogli nič vplivati. Morali smo samo pasivno čakati na osvoboditev.

Hrana je v resnici postajala vsak dan bolj pičla. Opoldne smo dobivali samo še zakuhano vodo z malo zelenjave ali nekaj zrnca kaše. Okus je imela obupen, da smo se morali kljub lakoti siliti, da smo jo popili. Košček kruha zvečer je postajal vedno tanjši in košček »mortadele« so delili vedno bolj poredko. Le tiste čudno rumene margarine s sladkobnim okusom, katero so izdelovali baje iz premoga in ki je nisem mogel jesti, ni hotelo zmanjkati. Nekateri so jo raztapljali v juhi. Poskusil sem tudi jaz, a sem moral odstopiti juho drugemu. Ni bila užitna. Kdor si je tako zabeljeno juho prihranil, da bi jo popil pozneje ali za večerjo, je

našel potem, ko se je ohladila, na njej skoro za prst debelo lojnato skorjo neprijetnega vonja. Ze pogled nanjo je povzročal bruhanje. Nisem si mogel predstavljati, da bi spraval kaj takega v usta. Toda bilo jih je na tisoče in tisoče, ki so bili pripravljani pojedti vsako svinjarijo, samo da se jim je zdela vsaj malo užitna, in tako ni čudno, da je postalo umiranje od črevesnih in želodčnih boleznih množično.

Najbolj so se mi smilili ob tem stradanju otroci. Kot že rečeno, so navozili Nemci v taborišče kopico ruskih dečkov, pa tudi nekaj otrok drugih narodnosti, med njimi že omenjenega slovenskega dečka. Ti otroci so hodili okrog blede, udrtih lic in velikih oči, iz katerih je gledala lakota, obenem pa resignacija. Nisem videl, da bi bili kdaj beračili za jed. Čeprav so bili nekateri stari šele kakih deset let in morda še manj, se jih je prijelo že nekaj tipično taboriščnega, zlasti zavest, da je tovariš prav na istem kot ti in da ga torej ne smeš prosjati. Interniranci, ki so delali v kuhinji, so jim dajali nekaj več tiste opoldanske juhe, ki pa seveda ni imela veliko hranilne vrednosti.

Včasih ob nedeljskih popoldnevih, ko nam ni bilo treba delati in smo ostali v taborišču, sem gledal tiste otroke, ki so igrali nogomet na taboriščnem trgu. Zivahno so tekali sem in tja v prevelikih, za odrasle prikrojjenih hlačah, katerih predolge hlačnice so si zavihali navzgor, da so se videle tenke nožice, toda na njihovih obrazih je bilo vtisnjeno neko prezgodnje spoznanje, porojeno iz trpljenja in poniževanja, ki jih je verjetno za vedno ločilo od vseh srečnejših vrstnikov. Že v nežni mladosti se jim je razodelo življenje v najgrši in najsurovejši podobi. Kaj so vedeli ti otroci o materinski ljubezni? Ali so sploh poznali čustvo ljubezni? Navezali so se na tega ali onega interniranca, ki je bil dober z njimi, in to je bilo morda edino plemenito čustvo, ki so ga poznali. Toda še več je bilo takih, zlasti med kapoti, ki so skušali te otroke zlorabiti in jih podvreči svojim nenaravnim nagonom. V tem oziru so bili otroci skoro brez obrambe in prepuščeni pokvarjenim na milost in nemilost, v kolikor jih ni branil prirojeni nagon.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Olimpijske igre in nogomet

Sportniki vsega sveta z zanimanjem spremljajo nogometne tekme izločevalnega olimpijskega turnirja. Doslej je bilo odigranih devet olimpijskih tekmovanj, na katerih so zmagale naslednje države: London (1908) — Anglija, Stockholm (1912) — Anglija, Antwerpen (1920) — Belgija, Pariz (1924) — Urugvaj, Amsterdam (1928) — Urugvaj, Berlin (1936)

Od športa do športa

V Berlinu je evropski boksarski prvak srednje kategorije Nemeč Scholz uspešno branil svoj naslov in premagal s k. o. v 14. rundi izzivalca Francoza Drilleja. Italijanka Cicognani je zmagala na tekmo vanju za državno prvenstvo v orodni telovadbi, ki je bilo v Vidmu.

ITALIJANSKO NOGOMETNO PRVENSTVO

V nedeljo so odigrali tekme 10. kola državnega prvenstva. Dve tretjini tekem sta se končali z neodločenim izidom (0-0 ali 1-1). Med temi pa je važna samo tekma Fiorentina - Milan. Inter in Napoli sta dosegla dva pomembna uspeha, ker sta na domačem igrišču premagala Bologno in Juventus z izidom 2-1. Lazio pa je odločno porazil (3-1) Sampdoria.

Na vrhu lestvice je še vedno Juventus (15 točk), koj za njim pa Inter (14), Milan in Bologna (13). Med prvimi so še Fiorentina, Roma, Sampdoria, Spal in Lazio; med zadnjimi L. R. Vicenza, Palermo, Bari in Genoa.

Najboljši streci so: Charles in Sivori (Juventus), Firmani (Inter) in Pivatelli (Bologna), vsj s 7 goli.

Prihodno nedeljo je na sporedu zanimivo srečanje med Juventusom in Interjem.

Se eno sekundo časa je bilo. Nemškega zastopnika so pozvali v zunanje ministrstvo in zahtevali od njega, naj v imenu svoje vlade jamči, da ne bodo nemške armade kršile belgijske nevtralnosti. Von Jagow je pa odvrnil, da Nemčija ne more več nazaj. Zasedba Belgije da je zanjo vprašanje življenja ali smrti. Tedaj je angleška vlada stavila Berlinu rok do polnoči: umakne naj čete iz Belgije, če ne, se Anglija smatra v vojnem stanju z Nemčijo.

Polnoči je že zdavnaj odbilo na Westminsterem stolpu. Nemškega odgovora ni bilo. Od daleč se je slišalo čez Preliv zamolklo bobnenje topov.

Svet je stopil v dvajseto stoletje z umori, krvjo in pobijanjem. Tedaj so se ljudje po vsej Evropi začudili. Zbudili so se kot iz neke zaspane otopelosti. Zapadni svet je namreč skoro pol stoletja užival mir. Zdelo se mu je, da ne more nihče ogražati njegove varnosti. Časopisje je sicer pisalo, da pomeni vojna svetovni polom, ki bo odplaval monarhije in cesarske hiše, toda ljudje so bili tako vajeni mirne domačnosti, vrčka piva pri večernem omizju kakor cesarjeve podobe na steni v sobi. Kdo je sploh vedel, kaj je vojna? Le nekaj starih ljudi je še govorilo o vojni s Francozi ali, kako so pod Radeckijem Laha preganjali. Ljudje so si predstavljali, da življenje dejansko ne more drugače teči kot lepo mirno in počasi po starih ojnica. Niti se niso jezili na stare ali bolj mlade generale, ki so povsod vohali, kje bi se dalo hujskati na vojno, da bi si prislužili zlate našitke na rdeče hlače.

Bridki dogodki so pa kmalu zbudili svet v resnično življenje.

V vrtincu

Nemški in avstrijski generali so imeli že mesece pred usodnim avgustom priprav-

— Italija, London (1948) — Švedska, Helsinki (1952) — Madžarska in Melbourne (1956) — Sovjetska zveza. Na olimpiadi, ki bo prihodnje leto v Rimu, se bodo državne nogometne ekipe verjetno zadnjič pomerile. Člani Olimpijske zveze se namreč strinjajo, da se na tekmo vanju v Tokiu leta 1964 ne bodo odigravale nogometne tekme, ker v večini držav nastopajo le poklicni nogometaši. Znano je, da bodo številne države (Anglija, Italija, Francija, Brazilija itd.) nastopile v Rimu z amaterskimi in zato šibkejšimi moštvi, katerih igra ne vzbuja pri občinstvu velikega zanimanja.

Za olimpijsko tekmo vanje se je prijavilo 52 držav, ki so jih razdelili v štiri cone: Evropa (22 moštvi), Amerika (10), Azija (11) in Afrika (9). V Rimu pa bo nastopilo 8 evropskih, 3 ameriška, 3 azijska in 2 afriški moštvi, skupno torej šestnajst držav, ki se bodo tesno borile za olimpijsko lovoriko.

Od finalistov doslej poznamo le Italijo in Dansko. Precej možnosti za uvrstitev v finale pa imajo naslednje države: Poljska, Bolgarija, Jugoslavija, Francija in Madžarska.

Dosedanje lestvice

EVROPA

1. skupina: 1. Danska (4) 7; 2. Islandsk (4) 3 in 3. Norveška (4) 2 točki.
2. skupina: 1. Poljska (3) 6; 2. Nemčija (2) 2 in 3. Finska (3) 0.
3. skupina: 1. SZ (4) 4; 2. in 3. Romunija in Bolgarija (3) 3.
4. skupina: 1. Jugoslavija (2) 3; 2. Izrael (1) 1 in 3. Grčija (1) 0.

5. skupina: 1. Anglija (1) 2; 2. Nizozemska (1) 1 in 3. Irska (2) 1.
6. skupina: 1. Francija (2) 4; 2. in 3. Svica in Luksemburg (1) 0.
7. skupina: 1. Madžarska (1) 2; 2. Češka (1) 1 in 3. Avstrija (2) 1.
8. skupina: 1. Italija (kot prireditelj).

Zmagovalci skupin se uvrstijo v finale (številke v oklepaju označujejo odigrana srečanja).

AMERIKA

1. skupina: 1. Mehika (2) 3 in 2. ZDA (2) 1 točko.
2. skupina: Nizozemske Antile in Surinam (1) 1.
3. skupina: Brazilija in Kolumbija.
4. skupina: Argentina in Čile.
5. skupina: Urugvaj in Peru.

Zmagovalci posameznih skupin se morajo še med seboj pomeriti. V Rim pa pojdejo prva tri moštva.

AZIJA

1. skupina: Koreja in Japonska.
2. skupina: 1. Indonezija, ker je Avstralija odpovedala svoj nastop.
3. skupina: 1. Kitajska (1) 2 in 2. Tajlandija (1) 0.
4. skupina: 1. Indija (2) 4 in 2. Afganistan (2) 0.
5. skupina: 1. Irak (2) 4; 2. Libanon (2) 0 in 3. Turčija (0) 0.

Po srečanju med zmagovalci posameznih skupin imajo prve tri enajstorce pravico, da nastopijo v Rimu.

AFRIKA

1. skupina: 1. ZAR (1) 2; 2. Nigerija (2) 2 in 3. Ghana (3) 2.
2. skupina: 1. Etiopija (1) 2; 2. Uganda (1) 0 in 3. Sudan (0) 0.
3. skupina: 1. Tuniz (3) 5; 2. Malta (3) 2 in 3. Maroko (2) 1.

Po medsebojnem srečanju zmagovalcev posameznih skupin se prvi dve enajstorigi uvrstita v finalno tekmo vanje.

110

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

RADO BEDNARIK

ljen vojni načrt. Menili so, da je treba udariti po nasprotniku naglo in, ko je najmanj pripravljen. Avstrijsko poveljstvo pa ni bilo pripravljeno za tako bliskovito vojno. Novi taktiki ni bil naklonjen zlasti stari cesar. Bil je namreč bolj navdušen za vojskovanje po starem, ko je pred naskokom godba zaigrala cesarsko pesem in so polkovniki vihteli gole sablje, korakajoč pred strnjeno četo.

»To so vojne, kot Bog zaukaže in vojaška čast veleva!« je vladar ob nekem vojnem posvetu vzkliknil. Tudi maršal Conrad je bolj cenil golo vojaško hrabrost kot vse strojnice in letala. Svojo starokopitnost pa je Avstrija bridko poplačala.

Osrednji velesili sta izdelali skupen načrt. Avstrija naj kaznuje Srbijo.

Franc Jožef je to besedo rad slišal. »Da, da, kaznovati je treba te neposlušne Srbe!« je pristal, ko mu je general Conrad razlagal bojni načrt. Druga naloga, ki je pripadla po navodilih iz Berlina avstrijski armadi, je bila, držati na uzdi ruske čete. Nemčija pa bo medtem vrgla Francijo na kolena in šele nato vdrla v Rusijo.

»V nekaj mesecih bo Evropa naša!« so si menciali roke nemški in avstrijski generali. Na mednarodno pravo, na moralno zavest drugih narodov so se oholeži lepo počvižgali. V resnici se je pa izkazalo, da so prav duhovne vrednote zmagovale nad surovo vojno silo.

Ker so hoteli Nemci v nekaj tednih poraziti Francijo, so prekršili nevtralnost Luksemburga in Belgije, ju pregazili brez vojne napovedi in udarili francoski armadi v hrbet. Dosegli so pa ravno obratno. Nemška surovost je povečala odpor. Nemci so pri reki Marni že gledali od daleč na Pariz. Maršal Joffre je tedaj vrgel v vrtnec vse razpoložljive sile in zgodil se je »čudež« na Marni. Nemci so se morali celo umakniti in se zakopati v strelske jarke v dolgem loku od Rokavskega preliva do Verduna.

Bolj kot vojake sta zdaj obe stranki klicali na pomoč kemike in znanstvenike. Nemci so iznašli metalce ognja, oboji pa strupene pline. Neki Anglež, Corry po imenu, je že leta 1916 pokazal vrhovnemu poveljništvu vzorec tanka. Če bi tanke že takrat vrgli na bojišče, bi nemara skrajšali vojno za dve leti; bilo bi nekaj milijonov žrtev manj.

Tanki so šele ob koncu vojne zlomili nemški odpor. Pobudo za uporabo tankov je dal Winston Churchill.

Zgled hrabrega naroda

Avstrijsko glavno poveljstvo z maršalom Conradom na čelu je bilo uverjeno, da se bodo srbske čete kar razbežale, brž ko bodo zagledale avstrijskega orla. Avstrija je mobilizirala le tri armade.

(Dalje)

25

Za
naše

n
a
i
m
l
a
i
š
e

G
u
s
a
r
j
i

OSEJ, ZE VEM, KAZ NAMERAVAJO! DOKLER SEDI LAHOTNIK NA VODNJAKU, NE MOREŠO DO BURINJE, ZATO GA BODO ODSTRELILI!

GROZNO! TO MORAVA PREPREČITI!

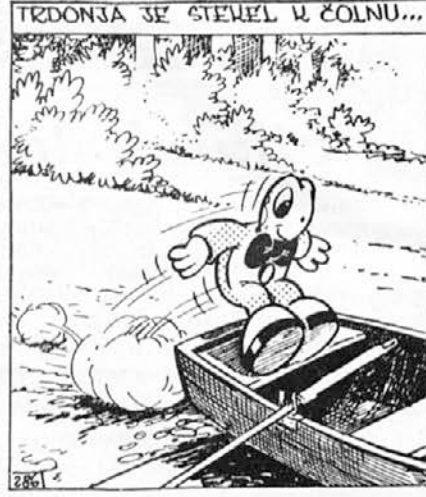

NE NE STOS!! LOČITI SE MORAVA! TI SAM BOS POIZKUGIL REŠITI LAHOTNIKA!

PA TI?!

JAZ? POGLEJ! ČOLN SO PUGTILI NA OBALI... TO JE EDINSTVENA PRILožNOST, KI JE NE GMEMO ZAMUDITI. ŽELIM TI VŠO GREČO! NA SVIDENJE!!

TRDONJA JE STEBEL V ČOLNU...

... IN ODVEGLAL PROTI LADZI...

PREČNETI TRDONJA!... ZDAJ SE LEPO PREVAŽA PO MORJU, JAZ PA NAJ REŠUSEM LAHOTNIKA!... HM, LE VAJ... SE BI GA MOGEL OPOZORITI...

DA, OPOZORITI GA MORAM, POTEK BO ZE SAM... EZ, TO JE MI BEL, VREDNA MOJEGA IMENA!...

SPIEZAL JE NA VIŠOJO PALMO...

... IN ODVEGLAL VELIK LIST.

MEDTEM ŠO GUSARJI POSTAVILI TOP..

LE DOBRO GA SKRISTE TU V GRMOVJU, DA GA ONI NE OPAZI! KROGLA GA MORA ODPIHNITI Z ZIDU!

BREZ ANRBI, VAPITAN! NA TO RAZDALJSO ZADENEM MUHO!

JAZ NEVI POČNO V GRMOVJU, HM, OBCUTEK IMAM, DA SE NE BO IZ TEGA IZCIMILO NIC DOBREGA...

TALO! VŠE SE PRIPRAVLJENO, LE PRIZGATI SE TREBA.

HE, TO BOM ŽAZ!... DAŠ MI VZIGALICE!

SLOVENSKI AKADEMSKI KLUB JADRAN

Vas vljudno vabi na

Štefanovanje

ki bo 26. dec. v dvorani na Stadionu Prvega maja Ples od 21. do 4. ure.

Igral bo

AKADEMSKI MALI ANSAMBEL iz Ljubljane

Vstop samo z vabilom.

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

V soboto, 12. dec., ob 21. uri v Avditoriju v Trstu Jurčić - Klemenčič

DESETI BRAT

Igra v dvanajstih slikah

Zadnja predstava

Zaradi tehničnih vzrokov je krstna predstava »Kastelke« za nedoločen čas odložena.

IGRALSKA SOLA

V nedeljo, 13. dec., ob 16.30 v Avditoriju v Trstu Claude André Puget

SREČNI DNEVI

komedija v treh dejanjih

BOŽICNE MOJSTROVINE V MILANU

V nedeljo so v Milanu odprli Tretjo mednarodno razstavo jaslic. Obiskovalci si lahko ogledajo najraznovrstnejše in najdragocenejše jaslice raznih držav.

Najzanimivejše so tiste, ki so jih pred leti slučajno našli v Muggellu (Italija) in ki jih je izdelal Benedikt iz Maiana (1442-1494).

Razstavljene so tudi jaslice male državnice Andorre, Transilvanije, Argentine, jaslice mest Benetk (1700) in Verone (1785), velike jaslice habsburškega dvorca na Dunaju in tudi jaslice bodočnosti, ki kažejo Marijo, Jožefa in Jezuščka v velikem umetnem satelitu.

VELIK USPEH KNJIGE ZEMLJA NA ZAHODU

Kot smo zvedeli, ima knjiga Stanka Vuka Zemlja na zahodu, ki je izšla pred štirinajstimi dnevi pri koprski založbi Lipa v uredništvu Milka Matičetovega in Lina Legiša, izreden knjigotirni uspeh.

Knjiga ima okrog 240 strani, od tega 53 strani Legiševega uvoda. Cena knjigi v Trstu je 820 lir.

ČESTITAMO

Na vseučilišču v Padovi je pretekli teden diplomiral z odličnim uspehom iz geologije g. Mirko Koršič. Prijatelji, znanci in uredništvo Novega lista mu iskreno čestitajo.

KROZEK SLOVENSKIH IZOBRAZENECV v Trstu vabi na sestanek, ki bo v petek, 11. decembra, ob 20.30 v društvenih prostorih v ul. Commerciale 5/I. Na sporedu je predavanje dr. Mitje Biteznika:

»SLOVENSTVO IN SVETOVNI NAZOR«

KSI iz Trsta in Gorice priredita od 28. dec. do 4. jan. smučanje v Podkorenu blizu Planice. Prijaviš se lahko najkasneje do 12. dec. v Trstu, ul. Commerciale 5/I, ali v Gorici na Travniku 18/II.

V kratkem se bo začel tečaj za strokovne prevajalce in tolmače. Kdor se ga namerava udeležiti, naj se čimprej prijavi v Trstu, ul. Commerciale 5/I, kjer bo vsak delavnik od 10. do 12. ure dobil vsa potrebna pojasnila.

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477